

Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova: diferențe de gen

The social representation of the family in Moldova: gender differences

Daniela Cazacu, drd., ISE, lector universitar USARB

Summary

This article presents the results of experimental investigation of gender differences of RS about family. Of late years, the family from Moldova has many problems and challenges that often have negative consequences. This makes us to get interest in this subject. There were applied standard ways of RS investigation.

Keywords: social representation, family, gender difference, free association.

Rezumat: În acest articol sunt prezentate rezultatele investigației experimentale a diferențelor de gen a RS despre familie. În ultimii ani, familia din Republica Moldova se confruntă cu multiple probleme și provocări, de multe ori acestea având consecințe negative, acest moment și impulsionează interesul pentru subiectul dat. Au fost aplicate metode clasice de investigație a RS.

Cuvintele cheie: reprezentare socială, familie, diferența gender, asociația liberă.

Majoritarea autorilor studiilor despre familie susțin că familia este o formă complexă de relații biologice, sociale, materiale și spirituale între oameni legați prin căsătorie, sînge sau adopție. Familia este principala instituție care are drept scop educarea și socializarea tuturor celor care provin din ea. Tot ce se educă în familie, se potențează și influențează viața de mai departe a ființei umane. Fiind o structură socială, familia se dezvoltă odată cu dezvoltarea societății și se modifică în raport cu ea [7], iar fenomenele sociale își lasă continuu amprenta asupra familiei.

În Republica Moldova, trecerea de la economia de piață a fost și continuă să rămână un proces complex, tensionat și tensionant, populația fiind expusă la fluctuații, puternice și imprevizibile în același timp, sub mai multe aspecte: de la cele socioeconomice, care au avut repercusiuni asupra modului de viață, pînă la cele psihomorale, care au restructurat convingerile despre viață [6]

O serie de factori extrinseci – devalorizarea căsătoriei și accentul deplasat pe aspectul material în întemeierea familiei, liberalizarea relațiilor sexuale, independența economică – și intrinseci - schimbarea rolurilor în familie, relațiile libertine dintre parteneri, scăderea natalității, scăderea fertilității, creșterea numărului de copii născuți înafara căsătoriei – marchează, la etapa actuală, familia din Republica Moldova [5]. Studiile din domeniu arată, în același timp, că Moldova este unul din liderii din Europa în privința ratei divorțurilor [4]. O serie de cercetări în domeniul psihologiei familiei (studiul atitudinilor societății față de familie și căsătorie, dorinței / refuzului tinerilor de a se căsători, de a avea copii, precum și a valorilor acestora) pun în evidență transformarea valorilor, percepțiilor și atitudinilor față de familie ca instituție, reliefind, în același timp, corelația dintre factorii extrinseci și cei intrinseci. Astfel, creșterea ratei șomajului, a numărului de familii marcate de migrație, a nivelului sărăciei, dar și absența politicilor orientate spre progresarea instituției familiei, implică o scădere a nivelului de apreciere a

familiei și căsătoriei ca valoare a societății, dar și condiționează modificarea strategiilor de supraviețuire, a modelelor culturale la care aderă familia și a practicilor cotidiene [3].

În condițiile unor transformări complexe și profunde, a crizei de care este afectată familia contemporană, apare necesitatea, descoperirii, prin investigații, a reprezentărilor sociale despre familie, pentru că, în funcție de acestea, pot fi prognozate acțiunile și comportamentele lor. Anume reprezentările sociale ale familiei, calitatea și structura lor determină situația de mai departe a familiei și deci a societății în întregime. Astfel, obiectivul principal al cercetării, derivă din tema propusă spre abordare și constă în identificarea reprezentărilor despre familie la femeile și la bărbații din Republica Moldova cât și stabilirea diferențelor dintre reprezentările acestora.

Aplicînd metoda asociației libere pe un eșantion de 349 de femei, au fost obținuți 1745 de termeni asociativi pentru cuvîntul inductor *familia*, dintre care 96 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 24 de termeni. Următorul pas l-a reprezentat crearea tabelului prototipic categorial pentru acest eșantion:

Tabelul 1. Tabel prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociați cuvîntului inductor *familia* pentru eșantionul feminin.

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	208	11,92%	1	799	15,26%	1
2	<i>griji</i>	133	7,62%	2	378	7,22%	2
3	<i>probleme</i>	115	6,59%	3	301	5,75%	3
4	<i>bani</i>	99	5,67%	4	261	4,99%	6
5	<i>conflict</i>	92	5,27%	5	257	4,91%	7
6	<i>deprindere</i>	88	5,04%	6	270	5,16%	5
7	<i>îndepărtare</i>	85	4,87%	7	238	4,55%	10
8	<i>interese</i>	79	4,53%	8	202	3,86%	11
9	<i>responsabilitate</i>	75	4,30%	9	242	4,62%	9
10	<i>casă</i>	74	4,24%	10	250	4,78%	8
11	<i>dragoste</i>	69	3,95%	11	280	5,35%	4
12	<i>ceartă</i>	51	2,92%	12	110	2,10%	17
13	<i>muncă</i>	50	2,87%	13	113	2,16%	15
14	<i>răbdare</i>	45	2,58%	14	171	3,27%	12
15	<i>greutăți</i>	44	2,52%	15	116	2,22%	14
16	<i>bucurie</i>	39	2,23%	16	73	1,39%	20
17	<i>concubinaj</i>	38	2,18%	17	119	2,27%	13
18	<i>înțelegere</i>	32	1,83%	18	112	2,14%	16
19	<i>libertate</i>	30	1,72%	19	88	1,68%	18
20	<i>sex</i>	26	1,49%	20	74	1,41%	19
21	<i>violență</i>	23	1,32%	21	58	1,11%	23
22	<i>infidelitate</i>	23	1,32%	22	73	1,39%	21

23	<i>fericire</i>	20	1,15%	23	43	0,82%	24
24	<i>respect</i>	19	1,09%	24	64	1,22%	22

Analizînd tabelul de mai sus, putem observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 11,92%, *griji* – 7,62%, *probleme* – 6,59%, *bani* – 5,67%, iar cu cea mai mică frecvență sunt: *violență* – 1,32%, *infidelitate* – 1,32%, *fericire* – 1,15%, *respect* – 1,09%.

Calculînd importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se poate constata că primii trei termeni (*copii*, *griji* și *probleme*), cu cea mai mare frecvență își păstrează poziția de înțietate și în rangul importanței. Termenul asociativ *bani* (FA = 99), scade ca importanță cu 2 nivele, ocupînd poziția a VI-a.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă poziția în rangul apariției față de rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *violență* (FA = 23) scade ca importanță, ocupînd poziția 23. Termenul asociativ *infidelitate* (FA = 23) crește ca importanță, ocupînd poziția 21. Termenul asociativ *fericire* (FA = 20) scade ca importanță, ocupînd poziția 23, iar termenul asociativ *respect* crește ca importanță, ocupînd poziția 22.

În baza rezultatelor obținute, a fost creat tabelul ce reflectă raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale propuse de Vêrgés [1].

Tabelul 2. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvîntului inductor familia pentru eșantionul feminin.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 64)	<i>copii, griji, probleme, bani</i> (teme centrale)	<i>îndepărtare, interese, responsabilitate, casă, dragoste, înțelegere, libertate, sex</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 64)	<i>conflict, deprindere, ceartă, muncă, răbdare, greutăți, bucurie, concubinaj</i> (statut ambiguu)	<i>violență, infidelitate, fericire, respect</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *copii* și *griji* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *fericire* și *respect* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *îndepărtare, interese, conflict, deprindere, ceartă, muncă, greutăți* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [1] sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor este necesară aplicarea unor metode suplimentare.

Tabelul 3. *Reprezentarea socială despre familie la eșantionul feminin.*

ELEMENTE:			
- CENTRALE:		- PERIFERICE:	
- prioritare:	- auxiliare:	- supraactivate:	- normale:
<i>copii,</i>	<i>probleme,</i>	<i>fericire,</i>	<i>violență,</i>
<i>griji,</i>	<i>bani,</i>	<i>respect,</i>	<i>infidelitate.</i>

Se poate observa că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *copii* și *griji*, elementele auxiliare fiind reprezentate de termenii *probleme* și *bani*. Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *fericire* și *respect*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *violență* și *infidelitate*.

Aplicînd metoda asociației libere pe un eșantion de 314 de bărbați, au fost obținuți 1570 de termeni asociativi pentru cuvîntul inductor *familia*, dintre care 56 de termeni unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus din 20 de termeni asociați cuvîntului inductor *familia*. În baza rezultatelor, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru acest eșantion:

Tabelul 4. *Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociați cuvîntului inductor familia pentru eșantionul masculin.*

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>bani</i>	174	11,08%	1	497	10,55%	3
2	<i>sex</i>	155	9,87%	2	508	10,79%	2
3	<i>probleme</i>	153	9,75%	3	373	7,92%	6
4	<i>casă</i>	146	9,30%	4	571	12,12%	1
5	<i>copii</i>	126	8,03%	5	400	8,49%	5
6	<i>muncă</i>	112	7,13%	6	442	9,38%	4
7	<i>griji</i>	93	5,92%	7	284	6,03%	7
8	<i>conflict</i>	88	5,61%	8	208	4,42%	8
9	<i>deprindere</i>	65	4,14%	9	157	3,33%	10
10	<i>responsabilitate</i>	57	3,63%	10	184	3,91%	9
11	<i>interese</i>	52	3,31%	11	135	2,87%	11
12	<i>ceartă</i>	46	2,93%	12	93	1,97%	14
13	<i>îndepărtare</i>	35	2,23%	13	113	2,40%	12
14	<i>răbdare</i>	32	2,04%	14	97	2,06%	13
15	<i>dragoste</i>	26	1,66%	16	93	1,97%	15
16	<i>libertate</i>	26	1,66%	15	81	1,72%	16
17	<i>concubinaj</i>	22	1,40%	17	52	1,10%	17

18	<i>bucurie</i>	20	1,27%	18	27	0,57%	21
19	<i>greutăți</i>	16	1,02%	19	52	1,10%	18
20	<i>violență</i>	16	1,02%	20	40	0,85%	19

Analizând tabelul de mai sus, se observă că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *bani* – 11,08%, *sex* – 9,87%, *probleme* – 9,75%, *casă* – 9,30%, iar termenii cu frecvență minimă sunt: *concubinaj* – 1,40%, *bucurie* – 1,27%, *greutăți* – 1,02%, *violență* – 1,02%.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, observăm că termenul asociativ *sex* (FA = 155) își păstrează poziția a II-a atât în rangul apariției, cât și în cel al importanței. Termenul asociativ *bani*, cu frecvența maximă (FA = 174), scade ca importanță, ocupând poziția a III-a. La fel și termenul asociativ *probleme* (FA = 153) scade ca importanță cu 3 nivele, ocupând în rangul importanței locul 6. Termenul asociativ *casă* (FA = 146) crește, ocupând poziția întâi în rangul importanței.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă poziția în rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *concubinaj* (FA = 22) crește ca importanță, ocupând poziția 16. Termenul asociativ *bucurie* (FA = 20) scade semnificativ ca importanță, ocupând poziția 22. E de menționat că termenul asociativ *înțelegere* (FA = 11) ocupă poziția 20 în rangul importanței, însă, pe motiv că are frecvența mai mică de 1%, nu a fost inclus în tabelul final. Termenii asociativi *greutăți* (FA = 16) și *violență* (FA = 16) cresc ca importanță, ocupând pozițiile 17 și, respectiv, 19 în rangul importanței.

Următorul pas a presupus crearea tabelului ce descrie raportul dintre frecvența și rangul apariției termenilor asociativi, conform tehnicii prototipic-categoriale, propuse de Vêrgés, 1992. [1].

Tabelul 5. *Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvîntului inductor familia pentru eșantionul masculin*

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 75)	<i>bani, sex, probleme, casă</i> (teme centrale)	<i>copii, muncă, griji, conflict, îndepărtare, răbdare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 675)	<i>libertate, dragoste, deprinde, responsabilitate, interese, ceartă</i> (statut ambiguu)	<i>concubinaj, bucurie, greutăți, violență</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *bani* și *sex* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *greutăți* și *violență* sunt, cu mare probabilitate, periferici.

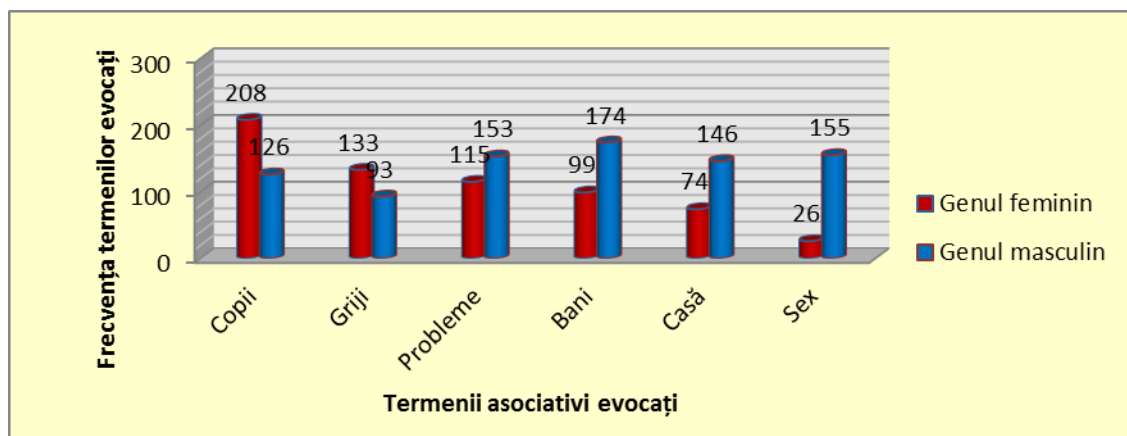
Tabloul reprezentării sociale despre familie pentru eșantionul masculin arată astfel:

Tabelul 6. *Reprezentarea socială despre familie în Republica Moldova pentru eșantionul masculin.*

ELEMENTE:			
- CENTRALE:		- PERIFERICE:	
- prioritare:	- auxiliare:	- supraactivate:	- normale:
<i>Bani</i>	<i>Probleme</i>	<i>Greutăți</i>	<i>concubinaj</i>
<i>sex</i>	<i>casă</i>	<i>violență</i>	<i>bucurie</i>

E de observat că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *bani* și *sex*, iar elementele auxiliare sînt reprezentate de termenii asociativi *probleme* și *casă*. Elementele periferice supraactivate sunt *greutăți* și *violență*, iar elementele periferice normale – *concubinaj* și *bucurie*.

Prezentăm mai jos cele mai semnificative diferențe în frecvența termenilor asociați cuvîntului inductor *familia* pentru ambele eșantioane:

Figura 1. *Reprezentarea grafică a diferențelor dintre frecvențele maxime pentru cuvîntul inductor familia pentru ambele eșantioane.*

Analizînd rezultatele obținute pentru ambele genuri, putem concluziona că femeile au o reprezentare socială a familiei orientativ mai pozitivă față de bărbați. Femeile văd în familie un mediu prielnic pentru nașterea, creșterea și educarea copiilor. [8]. Familia este receptată și prin prisma grijilor. Femeile, în căsătorie, au multiple responsabilități: gospodăria, creșterea și educarea copiilor, îngrijirea soțului ș.a.

Atît pentru eșantionul feminin, cît și pentru cel masculin, în structura elementelor periferice, a fost identificat termenul asociativ *violență*. Cercetările recente susțin că migrația în masă ar fi una din

cauzele violenței în familie, pentru că atunci când un membru al familiei este plecat peste hotare, celălalt adesea recurge la violență în raport cu copiii.[2]

Bărbații văd familia prin prisma termenilor asociativi *bani* și *sex*. Cercetările actuale califică acești doi termeni drept desemnări ale motivelor principale de întemeiere a familiei [9]. Următoarea etapă a cercetării noastre va constitui verificarea rezultatelor obținute prin metoda *asociația liberă*, în special verificarea centralității nucleului central al reprezentării sociale despre familie pentru ambele genuri.

Bibliografie:

1. Curelaru, M. Reprezentări sociale/ Mihai Curelaru; pref. de A.Neculau.-Ed. a 2-a, rev.- Iași: Polirom, 2006. ISBN973-46-0302-7. p. 111-113
  2. Evaluarea rapidă privind problema violenței în familie în Republica Moldova În: http://cupluarmonios.lastrada.md/wp-content/uploads/2013/12/report_ERPVF.pdf (vizitat 19.07.16)
  3. Gagauz, Olga Familia contemporană între tradițional și modern / Olga Gagauz. – Ch. : S. n., 2012 („Tipogr.-Sirius” SRL). – 280 p. ISBN 978-9975-57-021-3. P.- 224
  4. Moldova ocupă locul 3 în Europa după rata divorțurilor În: <http://diez.md/2013/07/15/moldova-lucul-3-in-europa-dupa-rata-divorturilor/> (vizitat 15.07.2013)
  5. Papuc, Boris, Bodrug-Lungu, Valentina. Familia în contextul transformărilor contemporane//Analele științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”, Vol.III, 2006; p.448-449
  6. Inga Sînchevici, Factori care influențează relațiile din cadrul familiei tinere din Republica Moldova.Studia Universitatis Moldaviae: revista științifică a Universității de Stat din Moldova. - Seria Sociologie și Asistență Socială. – 2009.-Nr. 8(28).- P 227
  7. Voinea, M. Familia și evoluția sa istorică, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
  8. Бабич Р. Женщина выходит замуж — зачем? În: <http://s-meridian.com/woman/marry.html> (vizitat 19.07.16)
  9. Коломиец Я. Почему мужчины женятся? 10 причин отправиться в ЗАГС. În: <http://psy.passion.ru/muzhskaya-psikhologiya/muzhskoe-mnenie/pochemu-muzhchiny-zhenyatsya-10-prichin-otpravitsya-v-zags.htm> (vizitat 19.07.16)
- Primit 17.10.2016